

Потрібно також особливо враховувати, що надання пільги обов'язково потребує перерозподілу частини державного або місцевого бюджету між різними підрозділами економіки країни, суб'єктами господарювання, або верствами населення.

Податкові пільги можуть надаватися в різних формах, до головних з них відносяться такі:

1. Зменшення ставок податку на прибуток, при цьому потрібно дотримуватись умови не зменшення доходів, які отримують державний та місцеві бюджети.

2. Надання суб'єкту господарювання податкового кредиту. Це найбільш корисно при великих темпах інфляції, тому що частина податку зменшується за час, на який надається ця пільга.

3. Повне звільнення від сплати податку на прибуток. Наприклад, згідно з прийнятим Податковим Кодексом України взагалі звільняються від сплати цього податку підприємства, які засновані громадськими організаціями інвалідів і які є їх повною власністю, при умові що чисельність інвалідів становить не менше 50% від загальної середньооблікової їх кількості та фонд заробітної плати не менше 25% від загального фонду оплати праці.

4. Звільнення від сплати податку на прибуток, отриманий підприємствами за рахунок міжнародної технічної допомоги або за рахунок коштів державного бюджету, які спрямовані як внесок України до Чорнобильського фонду «Укриття».

5. При здійсненні окремих господарських операцій. Наприклад, від продажу на митній території України продуктів дитячого харчування власного виробництва.

6. Встановлення нульової ставки податку на прибуток.

7. Особливі пільги передбачаються для окремих підприємств виробників сільськогосподарської продукції, які займаються страховою діяльністю та інше.

Окремим напрямком податкового регулювання можливо вважати утворення в Україні вільних економічних зон. Вони утворюються з метою розширення можливостей зовнішньоекономічної діяльності та активізації окремих видів підприємств. Особливо вони мають широкий ступінь відкритості для іноземних інвестицій, дозволяють скоротити час на реєстрацію та швидше починати виробляти продукцію або надавати послуги споживачам. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий Кодекс України. – К. : Видавництво «Преса України», 2010. – 400 с.
2. Статистичний щорічник Україна за 2010 рік. Державна служба статистики України 2010 р.
3. Статистичний збірник «Регіони України», 2010.
4. www.ukrstat.gov.ua – статистика Держкомстату.

УДК 336.7:519

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

ОГЛІХ В. В.

кандидат фізико-математичних наук

НИКОЛАЄВ Т. Г.

Дніпропетровськ

Становлення фінансового ринку України проходило в умовах недосконалого правового поля, граничної нестачі ресурсів, глибокої недовіри населення до фінансових і банківських установ. Поступове зростання національної економіки, яке супроводжувалося стабілізацією національної валюти, збільшило довіру до банківського сектора та дало поштовх іпотечному кредитуванню. Але світова криза, яка почалася у 2008 р., показала неспроможність фінансової системи своєчасно реагувати на ринкову ситуацію. Будівництво, яке є каталізатором розвитку традиційних для України галузей, майже завмерло. З одного боку, іпотечне кредитування є джерелом інвестицій в економіку країни, сприяє розвитку не лише будівельної галузі, а й металургії, машинобудування тощо, і як результат – збільшенню темпів економічного зростання. З іншого – дозволяє вирішити деякі соціальні проблеми, такі як забезпечення

населення власним житлом, збільшення кількості робочих місць, зростання мобільності робочої сили.

Тому робота, присвячена пошукам шляхів виходу з іпотечної кризи, є актуальною як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Вивченню проблематики становлення та розвитку ринку іпотечного кредитування присвячені роботи багатьох вітчизняних та іноземних вчених. Так, у роботі Г.-Й. Дюбеля, Л. Андерсена [3] значна увага приділяється аналізу тенденцій та факторів розвитку іпотечного кредитування, розглядаються різні ринкові механізми, які історично склалися деяких країн світу, та використовуються для забезпечення повноцінного функціонування ринку іпотечного кредитування, зокрема у Великій Британії, Данії, Іспанії, Казахстані, Німеччині, Польщі, Росії, США, Франції та Чеській Республіці.

У роботах Євтуха О. Т. [1], Лютого І. О. [5] увага приділяється теоретичним і правовим аспектам функціонування іпотечного ринку в Україні. Позитивом в [2, 4, 5] виглядає спроба визначення не тільки тенденцій, а й факторів розвитку іпотечного кредитування.

Однак слід зазначити, що мінливість ситуації породжує необхідність подальшого поглиблення теоретичних і, особливо, практичних досліджень стосовно механізмів діяльності фінансових установ з урахуван-

ням специфіки національної системи іпотечного кредитування, що і показала остання економічна криза.

Тому метою роботи є виявлення особливостей функціонування, тенденцій розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні протягом 2009 – 2011 років.

Аналізуючи стан і динаміку розвитку іпотечного ринку, потрібно враховувати, що іпотечними кредитами НБУ вважає всі кредити під заставу нерухомості, у тому числі нецільові. У першу чергу слід звернути увагу на такі характеристики, як обсяги іпотечного кредитування, регіональний розподіл ринку іпотечного кредитування, ступінь валютизації іпотечного ринку.

За даними Національного банку України, загальний обсяг кредитів на придбання, будівництво і реконструкцію житла, виданих українськими банками позичальникам, склав на 01.01.2012 р. 171820,71 млн грн.

Світова фінансова криза негативно позначилася на діяльності іпотечного ринку України. Так, станом на 01.01.2012 р. обсяг іпотечних кредитів, наданих депозитними корпораціями (крім НБУ), зменшився на 23,92% (рис. 1).

Донецька, Харківська) збільшилася на 3,52% порівняно з 01.01.2009 р., а частка десяти – на 5,4%.

Маємо звернути увагу на те, що обсяги іпотечного кредитування в Київській області складають 45,72% від загального, а середній по Україні у 12,5 раза менший порівняно з ним (рис. 3). Тому доцільно розглядати її окремо. Розподіл обсягів іпотечного кредитування по регіонах за виключенням Київської області станом на 01.01.2012 р. наведено на рис. 4.

Це можна пояснити тим, що ці регіони є найбільш розвинутими в Україні, з більшим валовим регіональним продуктом та вищим рівнем середньої заробітної плати по країні.

У той же час частка п'яти найменших областей України за обсягами іпотечних кредитів зменшується і на даний момент не складає і 5% від загальної обсягу наданих позик [6].

Про нерівномірність розвитку ринку іпотечного кредитування свідчить і нерівність середньозважених процентних ставок за позиками, які на кінець 2011 р. коливалися від 10,1% до 18,1% при середньому по Україні рівні 16,1% (рис. 5).

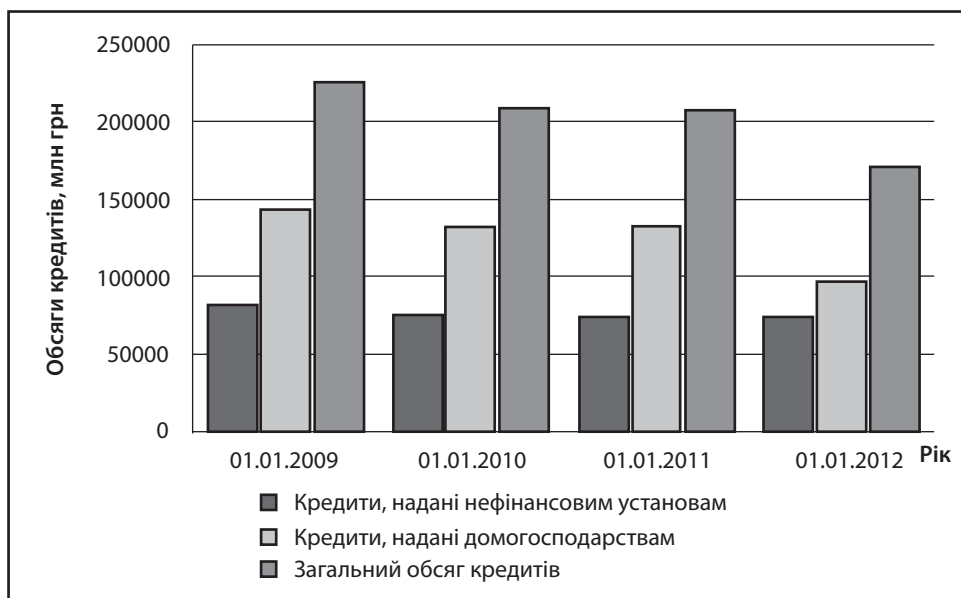

Рис. 1. Кредити надані депозитними корпораціями (крім НБУ).

Складено авторами на основі даних [6].

Зменшення обсягів кредитування, обумовлене зниженням реальних доходів населення, котре викликало його меншу зацікавленість до кредитних програм в цілому, і іпотечних зокрема, на тлі зростання відсоткових ставок, відсутності вільних коштів у банківській системі, зменшенням кількості фінансових установ, які надають іпотечні кредити, спостерігається як у кредитуванні підприємств та організацій на 9,81%, так і домогосподарств – на 32,04%.

Результати аналізу регіонального розподілу ринку свідчать не лише про нерівномірність його розвитку (рис. 2), а й про поглиблення цієї тенденції. Як видно на діаграмі, має місце тенденція її зростання. Так, частка на 01.01.2012 р. п'яти найбільших за обсягом кредитування областей (Київська, Одеська, Дніпропетровська,

Залежність економіки в цілому, та банківської системи зокрема, від іноземної валюти, та як наслідок, прив'язка ціноутворення на ринку нерухомості до долару, зробили характерною рисою іпотечного кредитування в Україні високу частку валютних позик і спричинило кризу заборгованості українців перед банками за іпотечними кредитами. За результатами 2011 р. заборгованість по кредитах на житло зростає, хоча вона припадає не на нові кредити, а на рефінансування виданих до кризи валютних позик. За останній рік позичальники змогли погасити або рефінансувати в гривні 28% доларових іпотечних кредитів. Обсяг валютних кредитів скоротився до еквіваленту 104683,36 млн грн. Втім, майже 61% іпотечних кредитів все ще обчислюється в доларах.

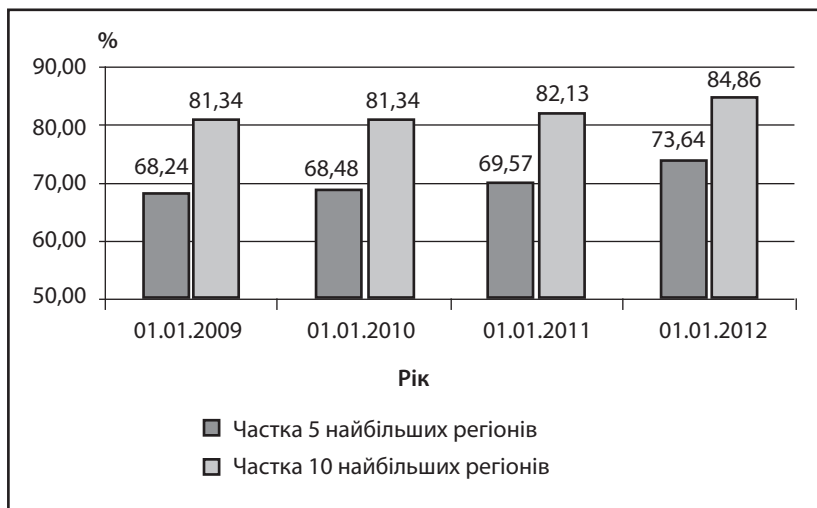

Рис. 2. Частка 5 та 10 найбільших регіонів України в обсягах іпотечних кредитів

Складено авторами на основі даних [6].

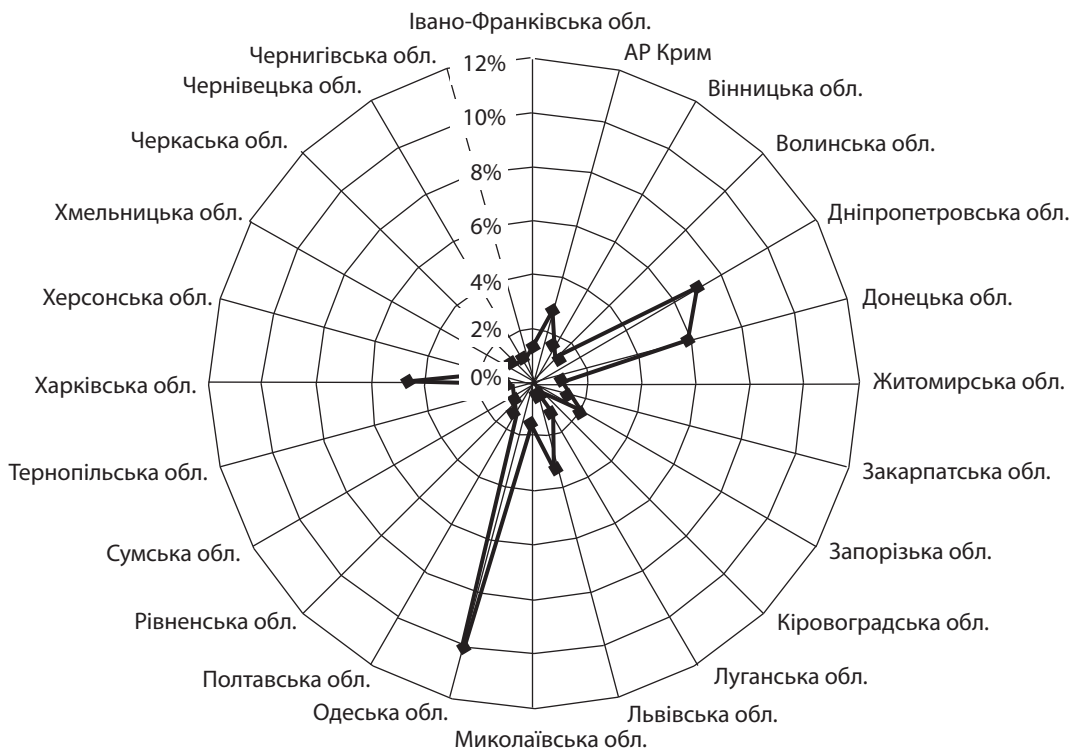

Рис. 4. Розподіл обсягів іпотечного кредитування по регіонам за виключенням Київської області

Складено авторами на основі даних [6].

Низка факторів таких як падіння курсу гривні, подорожчання валютних кредитів, дефіцит ліквідності, обмеження доступу до валютних ресурсів у поєднанні з бажанням банків зменшити валютних ризиків на тлі заборони валютних позик з жовтня 2011 року зумовило зменшення долі валютних позик — з 74% до 61% (рис. 6).

Аналіз розвитку іпотечного ринку України свідчить, що його розміри та тенденції не задовольняють потреби суспільства. Макроекономічні показники не дають надії на швидкий вихід з іпотечної кризи, а політичні ризики створюють додаткові проблеми на іпотечному ринку. Довгострокове іпотечне кредитування є

вкрай ризикованим як для банківського сектора, так і для фізичних осіб.

Іпотечне кредитування стримується невизначеністю та нестабільністю державної політики, відсутністю належної правової бази. А втім, воно могло стати потужним стимулом залучення інвестицій та коштів населення у розвиток будівництва та промисловості.

Динаміку та перспективи розвитку іпотечного кредитування потрібно розглядати в контексті впливу макроекономічних факторів, нормативно-законодавчої бази, підвищення якості життя населення, джерел фінансування та інфраструктури іпотечного ринку.

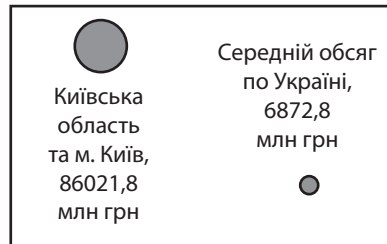

Рис. 3. Обсяги іпотечного кредитування у Київській області та середні по Україні

Складено авторами на основі даних [6].

Рис. 5. Середньозважені ставки за іпотечними кредитами по областях України

Складено авторами на основі даних [6].

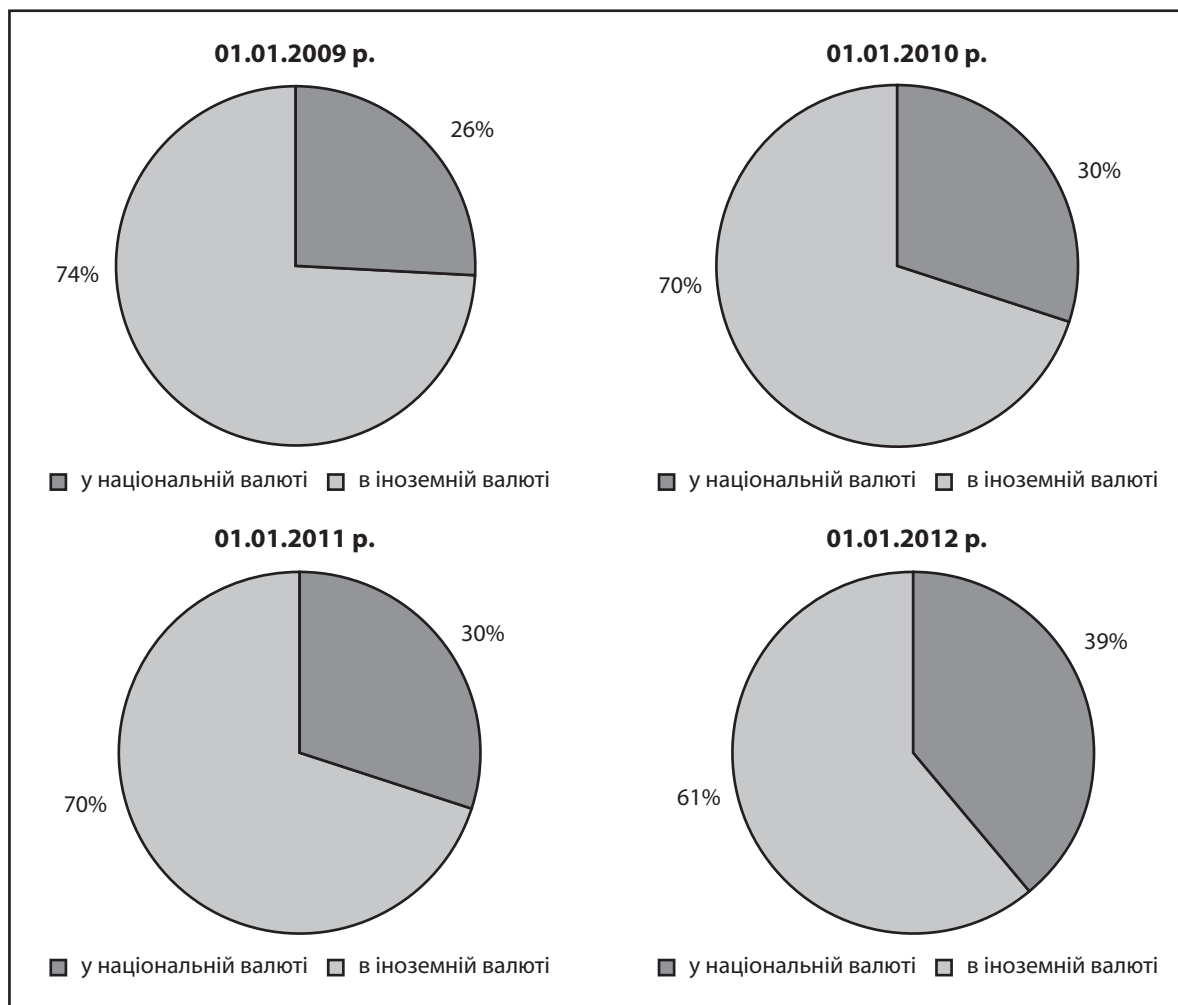

Рис. 6. Співвідношення іпотечних кредитів, виданих у національній та в іноземній валюті

Складено авторами на основі даних [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. **Евтух А. Т.** Іпотечний механізм інвестування / А. Т. Евтух. – Луцьк : Вежа, 2000. – 260 с.
2. **Евтух О. Т.** Моделі іпотечних механізмів і вплив на них різноманітних факторів / О. Т. Евтух // Вісник НБУ. – 2001. – № 3. – С. 16 – 23.
3. **Закордонні іпотечні системи: огляд ринків житлового кредитування у вибраних країнах / Г.-Й. Дюбель, Л. Андерсен, О. Прокопович.** – Київ : УНІА, 2006. – 300 с.

4. **Костюкевич О. І.** Вплив факторів на розвиток іпотечного ринку України / О. І. Костюкевич // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2010. – № 2. – С. 119 – 130.

5. **Лютій І. О.** Іпотека: Сучасні концепції, тенденції та суперечливості розвитку / І. О. Лютій, В. І. Савич, О. М. Калівошко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 546 с.

6. **Додаток до статистичного бюлетеню Національного банку України [Електронне видання] / Національний банк України.** – Режим доступу : http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84921

УДК 336.22:336.713

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТА РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

ОРЛОВА В. О.

кандидат економічних наук

КОЗАК Г. О.

аспірантка

Донецьк

Складні економіко-фіскальні процеси та суттєві зміни, характерні сьогодні для розвитку банківської системи України, вимагають нового інформаційно-методичного забезпечення управління рівнем податкового навантаження як на державному рівні, так і на рівні господарюючого суб'єкта. Одним із інструментів управління та регулювання податкового навантаження є факторний аналіз, що також дозволяє забезпечити стабільність фінансового стану та максимізувати прибуток банку. Актуальність питання викликана своїм практичним значенням як інформаційної складової прийняття рішень на відповідних рівнях управління.

У сучасній науці і практиці розгляду різних методик, видів і напрямів фінансового аналізу господарюючих суб'єктів приділяється значна увага. Окремі питання фінансового аналізу в банках досліджували такі автори, як А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, Т. Д. Косова [1 – 2] та інші. Серед учених, які займалися проблемою аналізу податкового навантаження, слід зазначити роботи О. І. Амоши, В. П. Вишневського, Ю. Б. Іванова, О. О. Папаки, А. О. Сухаревої [3 – 6] та інших. Але незважаючи на наявність певних досліджень з аналізу, на сьогоднішній день недостатньо розкрито саме питання ролі факторного аналізу в управлінні податковим навантаженням комерційного банку.

Таким чином, *метою* статті є дослідження та визначення факторного аналізу як інструмента регулювання податкового навантаження комерційного банку.

Сьогодні про факторний аналіз у сфері оподаткування господарюючих суб'єктів можна говорити не тільки як про вид фінансового аналізу, але й в науковому та

практичному аспектах – як інструмента регулювання податкового навантаження на різних рівнях управління – державному і корпоративному. З набуттям чинності 01.01.2011 р. Податкового кодексу України факторний аналіз податкового навантаження став невід'ємним інструментом у роботі податкових органів щодо визначення та регулювання податкового навантаження. Так, згідно з вимогами Податкового кодексу аналіз бази оподаткування та напрями роботи щодо її розширення, а на цій основі і аналізу податкового навантаження та управління ним на державному рівні або макrorівні, встановлено як ключові у роботі органів Державної податкової служби. З цією метою податковою практикою виділено такі напрями аналітичної роботи податкових органів [7]: формування доходів та аналіз бази оподаткування окремих видів економічної діяльності; аналіз і обслуговування великих платників податків; оцінка фінансового стану платників податку при проведенні документальної перевірки; планування, організація та проведення документальних перевірок; організація роботи із забезпечення погашення податкового боргу та розстрочення грошових податкових зобов'язань. Аналітична робота податкових органів як елемент комплексу заходів інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби є способом забезпечення здійснення ефективного податкового контролю, а отже, складовою податкового адміністрування. Відмітимо, що ст. 73 Податкового Кодексу [8] встановлено беззаперечне право податкових органів отримувати інформацію та звертатися до платників податків і інших суб'єктів інформаційних відносин із письмовим запитом про подання інформації, необхідної для виконання покладених на органи державної податкової служби функцій, завдань, та її документального підтвердження. А платники податків та інші суб'єкти інформаційних відносин, у свою чергу, зобов'язані подавати інформацію, визначену в запиті органу державної податкової служби, та її документальне підтвердження протягом одного місяця з дня, що настає за днем надходження запиту. Крім того, Податковим кодексом встановлено,

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

ЕКОНОМІКА